

Dimensiunea transcendențială a optimismului lui Noica.

Mircea Lăzărescu – Timișoara

Noiembrie 2021

Scurta lucrare **Rugați-vă pentru fratele Alexandru** e importantă pentru conturarea omului de cultură Noica; care, vrând nevrând, se înscrie în marele curent al gânditorilor de la mijlocul sec. XX, marcat major în Europa de existențialism. Temele din acest text sunt definitorii pentru poziționarea sa existențială, regăsindu-se și în autoportretul ce și-l face în **Șase maladii ale spiritului** (Cap. Ahoretită); prin cultivarea poziției de „secretar”, plasarea într-o marginalitate smerită, preocuparea față de tema „restului”, etc. Dar și prin reflexia asupra condiției în care a ajuns în această vreme umanitatea, odată cu omul occidental fascinat de exactitate – în dauna adevărului, absorbit de dezlănțuirea posibilelor asupra realului, pus în fața comunicării cu ființele raționale din cosmos. Cultivând de-a lungul vieții și eseul filosofic, Noica se arată și acumă interesat de filosofia culturii, centrată pe destinul Europei creștine. Preocupare ce lipsește la existențialiști din epoca sa, fascinați de angoasă, angajare, autenticitate, autodeterminare individuală liberă etc. Dacă l-am plasa pe Noica alături de colegii săi de generație români ce au avut un cuvânt de spus la finalul culturii europene, ar reieși poate o perspectivă mai colorată a gânditorilor sfârșitului de secol. Căci alături de optimistul Noica l-am întâlni pe Cioran, cel zdrobit de plictis, pe Ionesco prestidigitând absurdul, pe Eliade încercând o revigorare antropologico filosofică cu sprijinul istoriei religiilor etc....și nu doar „...isme” precum: marxism, existențialism, structuralism, personalism ș.a.m.d. Poate, **Rugați-vă pentru fratele**

Alexandru ar merita privită și din această perspectivă, a unui Noica înțeles ca expresiv pe axa *Weltanschauung*-ului vremii sale; și nu doar ca tehnician într-ale filosofiei în sens strict. Dar totuși...

Revenind la mica noastră carte de față, s-ar putea formula că: a te ruga pentru aparentul învingător e un gest care nu are în el nimic sfidător; de vreme ce, chiar în text invitația e făcută de la început de însăși unul dintre aceștia. Apoi, ideea – ce s-ar putea deriva în context - ca eventual să te rogi chiar și pentru torționari, are un sens adânc în perspectiva ”sensibilității christice” de care autorul pare a fi marcat, prin trimiterile pe care le face de la primele până la ultimele sale eseuri filosofice (de la **Mathesis**...la **De dignitate**...). Și ea ar putea fi corelată cu două formulări ale lui Augustin care l-au urmărit pe Noica de a lungul întregii sale vieți, fiind amintite și în cartea de față: „Iubește...și fă ce vrei..!” și „E în noi ceva mai adânc decât noi înșine”. Particular la Noica e și faptul că „poziționările sale existențiale” sunt plasate mereu într-un orizont de comentariu al filosofiei culturii, care încearcă să dea socoteală împreună, de istoria filosofiei tradiționale și de momentul cultural al omenirii actuale. Perspectivă pe care existențialiști au exclus-o din comentariile lor. Dar care pentru Noica, interesat de această împletire începută la Conciliul de la Niceea, este esențială.

Aparte poate fi considerat și faptul că filosoful va găsi o întemeiere speculativ ontologică chiar și pentru optimismul său „aberant și incomprehensibil” – cum îl eticheta Cioran. Desigur, Noica era temperamental un om liniștit, care cu opțiunea sa de a se promova ca un secretar care îi face pe alții să se valorizeze, se reținea de la angajări exterioare explicite. Dar în opera sa filosofică el va detecta un filon aparte – pe care-l semnalează explicit doar tangențial – în tradiția neoplatonică a „Unului de dincolo de ființă și gândire”. Care, între Plotin și Damascius a alimentat ideea de *Meden* – a unui ne-Unu – fertil, autogenerativ și pulsativ în direcția prea plinului ființial, ce se revarsă emanând.....Tradiție pe care dogmatica vremii

scolastici și-a însușit-o, pe filiera PseudoDionisie – Albert cel Mare – Meister Eckhart... Filon filosofico dogmatic ce va sta în umbra raționalității dintre Descartes și Kant, pentru a răbufni în devenirea - de tip *aufhebung* – a lui Hegel... și se va acumula apoi în fundalul teoretico matematic al elaborărilor privitoare la singularitățile cosmice, de tipul vidului cuantic și a Big Bang-ului. Vremea filosofică a Europei din timpul marxismului, existențialismului, personalismului, structuralismului, filosofiei limbajelor și a epistemologiilor matematizate, se pare că au uitat complet acest teren. Probabil, era nevoie de o anumită detașare, posibilă se pare doar într-o zonă mai marginală...care să se plaseze într-un topos al speculațiunii, capabil să sesizeze ceea ce Alexandru Surdu numea ”instanța subsistentă a supracategoriilor autologice”. Noica, așezându-se pe un astfel de loc aparte de meditație speculativă, a comentat în ultimele pagini ale Ontologiei sale o instanță ce se profilează „dincolo de (supracategoria) deveninței” în direcția unui „Unu cu o unică distribuție indiviză”; realizând astfel o încadrare transcendentă pentru umilul său optimism existențial, dezarmant și „de neînțeles”.

În viața de zi cu zi, Constantin Noica era un optimist amabil și glumeț, care-l îndemna pe meteorologul din Păltiniș ca atunci când obosește la urcat muntele,...să se aventureze într-un efort și mai mare....

Dar acest optimism nicasian, cristalizat la capătul modernității culturii europene – și afirmat în situații prin care gânditorul a transgresat infernul mundan al închisorilor comuniste - se articulează cu abisurile sale speculative, plasate: „dincolo de Devenință...spre un Unu cu o unică distribuție indiviză”.

În concluzie, citind o modestă carte a smeritului optimist Noica, merită să-i parcurgem întreaga operă.